

Кожухова О. О.
*студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ» І ФОРМАХ ЇЇ ПРОЯВУ В АДВОКАТІВ

Сучасні наукові праці свідчать, що розвиток українського громадянського суспільства прямо залежить від умов поліпшення правової ситуації у країні. Якість правничої допомоги, що надається адвокатами визначається рівнем їхнього професіоналізму. Недостатньо дослідженим сьогодні залишаються психологічні аспекти адвокатської діяльності, що обумовлюються особливостями їх професійної діяльності. У зв'язку з цим багато досліджень, спрямованих на розвиток професіоналізму адвокатів, пов'язані з пошуком психологічних детермінант, умов та факторів, що підвищують ефективність адвокатської діяльності. Одним із головних перешкоджаючих або стримувальних факторів підвищення ефективності адвокатської діяльності є професійна деформація, яка виникає у багатьох з них під впливом умов і характеру адвокатської діяльності. Її наслідки негативно позначаються не лише на результативності адвокатської діяльності, а й на правовій ситуації у країні, завдають збитки іміджу адвокатів як суб'єктів професійної діяльності.

Завдяки професійній діяльності в адвокатів набуває розвитку комунікативна компетентність, тобто уміння розбиратися в людях, встановлювати психологічний контакт тощо. Крім того, в процесі виконання професійних обов'язків розвиваються пізнавальні процеси (мислення, пам'ять, увага, удосконалюються ораторські вміння, розширюється кругозір), відбувається розвиток організаторських здібностей особистості (педантичність, дисциплінованість, самостійність, відповідальність, вміння організувати групу на вирішення конкретних завдань).

Але можна спостерігати і приклади зворотного впливу цієї професії на особистість, які отримали назву «професійна деформація» та являють собою зовсім інший соціально-психологічний феномен, а саме – появу в особистості певних психологічних змін, що негативно впливають на якісне виконання діяльності та психологічні установки [1, с. 43].

На думку О. В. Синеекого, професійна деформація адвоката – це процес, який детермінується сукупністю мікро- і макросоціальних і суб'єктивних чинників, які поступово призводять до зміни якостей особи, які з'являються під впливом виконання професійної ролі адвоката [2, с. 429].

О. Ф. Скакун зазначає, що досвід практичної діяльності працівників юридичної сфери свідчить про те, що в основі низької службової дисципліни, проступків і навіть кримінальних правопорушень, які здійснюються ними,

лежить не тільки низький професіоналізм, а і низька професійна, моральна та етична культура, тобто професійна деформація юриста [3, с. 341], зокрема адвоката.

Виділяють три групи чинників, що ведуть до розвитку та укріплення професійної деформації особи адвоката:

чинники, обумовлені специфікою діяльності, наприклад, детальна правова регламентація діяльності, що може призвести до формалізму і елементів бюрократизму, корпоративність діяльності, слабкий контроль за діяльністю адвоката;

чинники особової властивості, тобто завищені особові очікування від професії, недостатня професійна підготовленість, неправильні професійні установки, що невірно відображають значення адвокатської діяльності.

чинники соціально-психологічного характеру до яких належить, наприклад, неадекватний і грубий стиль спілкування, низька оцінка діяльності з боку підзахисних, колег, несприятливий вплив з боку більш досвідчених колег.

До основних форм професійної деформації адвокатів можна віднести:

1. Правовий нігілізм, який виявляється в зневажливому відношенні до ряду вимог закону, довільному тлумаченні закону та підзаконних нормативних актів, [2, с. 427] що негативно впливає на об'єктивне ставлення до рівня своїх професійних здібностей. Саме ця форма деформації призводить до некомпетентності й пасивності адвоката.

2. Засвоєння елементів кримінальної субкультури, використання їх у своїй діяльності, що призводить до спрощення ділового спілкування, що виражається в зниженні культури і етики спілкування.

3. Переоцінку старих, звичних методів роботи і недооцінку необхідності упровадження нових методів. Саме нехтування підвищенням професійних навичок призводить до гальмування розвитку системи адвокатури та адвокатської діяльності в цілому.

4. Професійний егоїзм, що часто блокує ефективну взаємодію з іншими учасниками судового процесу.

5. Формалізм. Щодо цього виду деформації, можна відзначити, що вона обумовлюється високою відповідальністю адвокатів, правовою регламентацією їх діяльності, що призводить до зниження ступеня відповідальності за виконувану роботу [2, с.427]. Зрештою це провокує появу стереотипів і монотонність юридичної діяльності, зникає індивідуальний підхід в роботі з клієнтами.

Дослідження проблематики професійної деформації неможливе без вивчення такого поняття як професійне вигорання. С. Ауербах, С. Ремлинг під професійним вигоранням розуміють довгострокову стресову реакцію, що виникає внаслідок довготривалих стресів, пов'язаних із професійною діяльністю [4]. Згідно з одним із найбільших приватних медичних і

дослідницьких центрів світу «Mayo Clinic», адвокатам притаманні такі основні прояви професійного вигорання:

1. Емоційне виснаження, що супроводжується негативним ставленням до клієнта, нехтуванням правилами професійної етики та «втомленого» типу захисту.

2. Відчуття власної самотності. Люди, які страждають від емоційного згоряння, не в змозі встановити нормальний контакт з клієнтами.

3. Зниження рівня об'єктивного ставлення до власних професійних ресурсів і здібностей. Це залишає свій відбиток на консультативній діяльності адвоката, в наслідок чого, відбувається зниження працездатності при судовому розгляді справ.

4. Цинічне або критичне ставлення до роботи. Від цього насамперед страждає клієнт, через зневажливе, зухвале ставлення до нього від адвоката [5].

Аналіз психологічного аспекту професії адвоката є досить важливим для вивчення інституту адвокатури, бо прояви професійної деформації в професійній діяльності можуть призвести до погіршення правової допомоги у короткостроковій перспективі та дисфункції адвокатури у майбутньому. Професійна деформація адвоката може проявлятися в правовому нігілізмі, формалізмі, нехтуванні підвищенням кваліфікаційних здібностей, зниженням культури спілкування тощо. Окрім цього, адвокатам, як працівникам, які постійно мають справу з людьми притаманне психологічне вигорання, яке характеризується емоційним виснаженням, зниженням рівня об'єктивного ставлення до себе та цинічним відношенням до своєї діяльності й клієнта. Робота над зниженням рівня професійної деформації у адвокатів покращить рівень юридичної допомоги та буде сприяти покращенню правової ситуації в Україні.

Список використаної літератури:

1. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. К.: Знання, 2005. 487 с.

2. Синєокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. *Форум права*. 2008. № 2. С. 425-431.

3. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.

4. Ремлинг С., Аuerбах С. Практикум по управлению стрессом. URL:<http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/6fe3e27a925142918102b08ae9637826.pdf>.

5. Sangster Andrew, Fitzpatrick Brian «Early signs of lawyer burnout (and how to beat it)». URL: <https://www.dialpad.com/blog/lawyer-burnout/>

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кубаєнко Андрій Володимирович**